

Name of the Programme : Ph. D. (Marathi)

Course Code : MAR-700

Title of the course: संशोधन पद्धती (Research Methodology)

No. of Credits: 04

Effective from AY : 2022-23

पूर्वापेक्षित	पदव्युत्तर असणे आवश्यक. विद्यार्थ्यांना साहित्य संशोधनाची आवड व जिज्ञासा असणे आवश्यक.								
उद्दिष्टे	१. संशोधनाचे स्वरूप स्पष्ट करून संशोधनाचे कार्य, पद्धती व प्रक्रियेचा परिचय करून देणे. २. साहित्य संशोधनाचे स्वरूप तपासून विविध ज्ञानशाखांचा परिचय करून देणे. ३. साहित्य संशोधनासाठी आवश्यक तंत्र व साधन कौशल्यांचा परिचय करून देणे.								
भ्यासक्रम	<table border="1"><tr><td>श्रेयांकन १. संशोधन: संकल्पना, स्वरूप व व्याप्ती १.१ संशोधनाचे स्वरूप: व्याख्या (भारतीय आणि पाश्चात्य) व प्रयोजन १.२ संशोधन, समीक्षा व इतिहास यांतील परस्परसंबंध १.३ संशोधनाची आवश्यकता १.४ संशोधनाची व्याप्ती</td><td>४ ४ ४ ३</td></tr><tr><td>श्रेयांकन २. संशोधनाचे प्रकार, पद्धती आणि अभ्यासक्षेत्रे २.१ संशोधनाचे प्रकार : वैज्ञानिक, सामाजिक व साहित्य संशोधन २.२ संशोधन पद्धती: विगमनात्मक, निगमनात्मक, प्रयोगनिष्ठ, वर्णनात्मक, ऐतिहासिक, तौलनिक, पाठचिकित्सात्मक, सर्वेक्षण पद्धती. २.३ वाङ्मयसंशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे: साहित्यप्रकारनिष्ठ संशोधन, लेखकनिष्ठ संशोधन, कालखंडानुसार साहित्याचे संशोधन, भाषिक संशोधन, तौलनिक संशोधन, लोकसाहित्याचे संशोधन.</td><td>४ ५ ६</td></tr><tr><td>श्रेयांकन ३. संशोधन तंत्र व साधनसामग्रीची सिद्धता ३.१ ग्रंथालये: ग्रंथालयीन संदर्भसाहाय्य, मुलस्रोतांचा शोध, साधनांची प्रतवारी, आवृत्तींची ग्राह्यग्राह्यता ३.२ अभिलेखागारे: ऐतिहासिक कागदपत्रे, ताम्रपट व शिलालेख, चक्रमुद्रित प्रती. ३.३ क्षेत्रीय अभ्यास: माहिती संकलन, मुलाखत, प्रश्नावली, अत्याधुनिक उपकरणांचा वापर. ३.४ संगणकाचा संशोधनातील उपयोग</td><td>५ ३ ४ ३</td></tr><tr><td>श्रेयांकन ४. प्रबंधसंशोधनाची प्रक्रिया ४.१ प्रबंधविषयाची निवड ४.२ संशोधन लेखन : संशोधन प्रस्ताव तयार करणे, संशोधनविषयक पूर्वसंशोधनाचा मागोवा ४.३ गृहीतकांची मांडणी ४.४ प्रबंधलेखनाची भाषा ४.५ संशोधन लेखनाची संदर्भप्रक्रिया, परिशिष्टे, संदर्भसूची, टीपा, तळटीपा ४.६ प्रबंधलेखन प्रक्रिया: प्रगती अहवाल लेखन, सादरीकरण, प्रबंधाची सारांशपत्रिका/ गोषवारा</td><td>२ ३ ३ २ ३ २</td></tr></table>	श्रेयांकन १. संशोधन: संकल्पना, स्वरूप व व्याप्ती १.१ संशोधनाचे स्वरूप: व्याख्या (भारतीय आणि पाश्चात्य) व प्रयोजन १.२ संशोधन, समीक्षा व इतिहास यांतील परस्परसंबंध १.३ संशोधनाची आवश्यकता १.४ संशोधनाची व्याप्ती	४ ४ ४ ३	श्रेयांकन २. संशोधनाचे प्रकार, पद्धती आणि अभ्यासक्षेत्रे २.१ संशोधनाचे प्रकार : वैज्ञानिक, सामाजिक व साहित्य संशोधन २.२ संशोधन पद्धती: विगमनात्मक, निगमनात्मक, प्रयोगनिष्ठ, वर्णनात्मक, ऐतिहासिक, तौलनिक, पाठचिकित्सात्मक, सर्वेक्षण पद्धती. २.३ वाङ्मयसंशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे: साहित्यप्रकारनिष्ठ संशोधन, लेखकनिष्ठ संशोधन, कालखंडानुसार साहित्याचे संशोधन, भाषिक संशोधन, तौलनिक संशोधन, लोकसाहित्याचे संशोधन.	४ ५ ६	श्रेयांकन ३. संशोधन तंत्र व साधनसामग्रीची सिद्धता ३.१ ग्रंथालये: ग्रंथालयीन संदर्भसाहाय्य, मुलस्रोतांचा शोध, साधनांची प्रतवारी, आवृत्तींची ग्राह्यग्राह्यता ३.२ अभिलेखागारे: ऐतिहासिक कागदपत्रे, ताम्रपट व शिलालेख, चक्रमुद्रित प्रती. ३.३ क्षेत्रीय अभ्यास: माहिती संकलन, मुलाखत, प्रश्नावली, अत्याधुनिक उपकरणांचा वापर. ३.४ संगणकाचा संशोधनातील उपयोग	५ ३ ४ ३	श्रेयांकन ४. प्रबंधसंशोधनाची प्रक्रिया ४.१ प्रबंधविषयाची निवड ४.२ संशोधन लेखन : संशोधन प्रस्ताव तयार करणे, संशोधनविषयक पूर्वसंशोधनाचा मागोवा ४.३ गृहीतकांची मांडणी ४.४ प्रबंधलेखनाची भाषा ४.५ संशोधन लेखनाची संदर्भप्रक्रिया, परिशिष्टे, संदर्भसूची, टीपा, तळटीपा ४.६ प्रबंधलेखन प्रक्रिया: प्रगती अहवाल लेखन, सादरीकरण, प्रबंधाची सारांशपत्रिका/ गोषवारा	२ ३ ३ २ ३ २
श्रेयांकन १. संशोधन: संकल्पना, स्वरूप व व्याप्ती १.१ संशोधनाचे स्वरूप: व्याख्या (भारतीय आणि पाश्चात्य) व प्रयोजन १.२ संशोधन, समीक्षा व इतिहास यांतील परस्परसंबंध १.३ संशोधनाची आवश्यकता १.४ संशोधनाची व्याप्ती	४ ४ ४ ३								
श्रेयांकन २. संशोधनाचे प्रकार, पद्धती आणि अभ्यासक्षेत्रे २.१ संशोधनाचे प्रकार : वैज्ञानिक, सामाजिक व साहित्य संशोधन २.२ संशोधन पद्धती: विगमनात्मक, निगमनात्मक, प्रयोगनिष्ठ, वर्णनात्मक, ऐतिहासिक, तौलनिक, पाठचिकित्सात्मक, सर्वेक्षण पद्धती. २.३ वाङ्मयसंशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे: साहित्यप्रकारनिष्ठ संशोधन, लेखकनिष्ठ संशोधन, कालखंडानुसार साहित्याचे संशोधन, भाषिक संशोधन, तौलनिक संशोधन, लोकसाहित्याचे संशोधन.	४ ५ ६								
श्रेयांकन ३. संशोधन तंत्र व साधनसामग्रीची सिद्धता ३.१ ग्रंथालये: ग्रंथालयीन संदर्भसाहाय्य, मुलस्रोतांचा शोध, साधनांची प्रतवारी, आवृत्तींची ग्राह्यग्राह्यता ३.२ अभिलेखागारे: ऐतिहासिक कागदपत्रे, ताम्रपट व शिलालेख, चक्रमुद्रित प्रती. ३.३ क्षेत्रीय अभ्यास: माहिती संकलन, मुलाखत, प्रश्नावली, अत्याधुनिक उपकरणांचा वापर. ३.४ संगणकाचा संशोधनातील उपयोग	५ ३ ४ ३								
श्रेयांकन ४. प्रबंधसंशोधनाची प्रक्रिया ४.१ प्रबंधविषयाची निवड ४.२ संशोधन लेखन : संशोधन प्रस्ताव तयार करणे, संशोधनविषयक पूर्वसंशोधनाचा मागोवा ४.३ गृहीतकांची मांडणी ४.४ प्रबंधलेखनाची भाषा ४.५ संशोधन लेखनाची संदर्भप्रक्रिया, परिशिष्टे, संदर्भसूची, टीपा, तळटीपा ४.६ प्रबंधलेखन प्रक्रिया: प्रगती अहवाल लेखन, सादरीकरण, प्रबंधाची सारांशपत्रिका/ गोषवारा	२ ३ ३ २ ३ २								
अध्यापन पद्धती	व्याख्याने, चर्चासत्र, स्वाध्याय, पावर पॉईंट सादरीकरण इत्यादी								
संदर्भग्रंथ	१. मालशे, स. गं., शोधनिबंधाची लेखन पद्धती, सुधारित आवृत्ती, संपादन: मिलिंद मालशे, लोकवाङ्मय गृह, २००६ २. जोशी, वसंत, जोगळेकर, गं. न., (संपादित), भाषा व साहित्य संशोधन खंड १, २, ३ महाराष्ट्र साहित्य परिषद १९८१, १९८५, १९८९ ३. संत, दु. का., संशोधन पद्धती, प्रक्रिया व अंतरंग, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई,								

	<p>४. कन्हाडे, सदा, संशोधन: सिद्धांत आणि पद्धती, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई, १९८७</p> <p>५. चुनेकर, सु. रा., पठारे रंगनाथ, (संपादित), संशोधन स्वरूप आणि पद्धती, शि. प्र. संस्था, संगमनेर, १९८३</p> <p>६. चुनेकर, सु. रा., पठारे रंगनाथ, (संपादित), संशोधन प्रक्रिया आणि अंतरंग, शि. प्र. संस्था, संगमनेर, १९८३</p> <p>७. देशमुख, उषा माधव, साहित्यशोधणी, निहार प्रकाशन, पुणे, १९९४</p> <p>८. वेलणकर, जया, प्रबंध कसा लिहावा?, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर, १९८८</p> <p>९. गुंजाळ, बाबासाहेब, संशोधन : स्वरूप आणि समस्या, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, २०१४</p> <p>१०. पाटील, बी. एन., साहित्य संशोधन मार्गदर्शन, प्रशांत पब्लिकेशन, जळगाव, २००८</p> <p>११. आवलगावकर, अविनाश (संपादित), मराठी साहित्य संशोधन, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, २००६</p> <p>१२. देशकर, दत्त, संशोधनपद्धतीची मूलतत्त्वे, अजय प्रकाशन, औरंगाबाद, २००६</p> <p>१३. शेलार, सुधाकर, साहित्य संशोधन: वाटा आणि वळणे, अक्षर वाङ्मय प्रकाशन, पुणे, २०१९</p> <p>१४. चुनेकर, सु. रा., सूचीची सूची, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे, १९९५</p> <p>१५. कुलकर्णी, वि. वा., मराठी प्रबंध सूची, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर, २०११</p> <p>१६. प्रियोळकर, अ. का., रघुनाथ पंडित विरचित दमयंती स्वयंवर, व्ही प्रकाशन, पुणे, १९७८</p> <p>१७. डहाके, वसंत आबाजी, प्रभा गणोरकर, जया दडकर (संपादित) वाङ्मयीन संज्ञा संकल्पना कोष, जी आर. भटकळ फाउंडेशन, मुंबई, २००१</p> <p>१८. गायकवाड, डि. आर., मराठी शोधप्रबंधाची वर्णनात्मक सूची(१९४७-२००४), निर्मिती संवाद, कोल्हापूर, २०११</p>
शैक्षणिक फलित	<p>१. विद्यार्थ्यांना संशोधनाचे स्वरूप समजेल.</p> <p>२. साहित्य संशोधन विषयक कार्य व पद्धतीचा परिचय होईल.</p> <p>३. साहित्य संशोधनातील विविध क्षेत्रांचा परिचय होईल.</p> <p>४. संशोधनपर लेखनकार्य करण्यास आवश्यक असणाऱ्या विविध तंत्र व साधनांचा परिचय होईल</p>